

*Bulgarian Language and Culture Abroad
Български език и култура по света*

Дни на българския език и култура, Форли, Италия, 6 – 8 април

ЛЕКТОРАТЪТ ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА ВЪВ ФОРЛИ, ИТАЛИЯ – ПОГЛЕД ОТВЪТРЕ

Ласка Ласкова

Лекторат по български език, литература и култура – Форли, Италия

„Единственото сигурно нещо във Форли са промените“. В този дух беше отговорът на моя предшественик, когато преди пет години го попитах какво може да ми каже за лектората в този малко известен не само за българите, но и за италианците град, където щях да преподавам в следващите години. И действително. Сега, когато текаат последните месеци от

работата ми тук, мога да добавя едно уточнение: сигурни са не просто промените, а положителните промени. Говоря за кампуса на Болонския университет в града, за преводаческия факултет, в който разгръща основната си дейност лекторатът, и разбира се – за самия лекторат.

Това твърдение може да бъде подкрепено с някои числа. Към тристепенното обучение по български език, култура и медиация за бакалаври вече са добавени два курса за магистранти; активен е обменът на студенти и преподаватели по „Еразъм+“ със Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и с Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“; успешно се дипломираха с превод и анализ на съвременна българска литература петима души, желание да го направят тази година, са заявили още четирима, всичко това, при условие че тук не съществува славистична катедра, а българският има статут на избираем, трети език. През 2012 г. сред книгите за ползване с учебна цел във

**Scuola di Lingue e Letterature, Traduzione e Interpretazione
dell'Università di Bologna
Istituto Bulgaro di Cultura a Roma
Associazione per la Cultura Bulgara a Milano
Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“**

CONOSCI LA BULGARIA?

Giornate bulgare
II^a edizione

FORLÌ

6-7-8 APRILE 2017

ПОЗНАВАШ ЛИ БЪЛГАРИЯ?

Дни на българския език и култура
II цикъл срещи

ФОРЛИ, Италия

6-7-8 АПРИЛ 2017

Факултета имаше един българско-италиански речник; в момента библиотеката на лектората събира 300 заглавия книги и дискове. От 2015 г. досега студентите, организирани в клуб SUBito!, субтитрираха на италиански над двадесет български филма, а от 2016 г. възстанови участие в ежегодния фестивал на студентските представления и българската театрална група с пиесата „Любов по време на чалга“. И най-накрая, но не на последно място, отново през 2016 г. за пръв път във Форли под патронажа на посланика на България за Италия – Марин Райков, се проведе цикъл от лекции и събития под надслов „Познаваш ли България?“, чиято цел е да популяризира българския език и култура. От една страна, той дава възможност не само на академичната, но и на по-широката публика да се срещне с важни фигури на българо-италианския културен обмен, но и на самите студенти да упражнят уменията си в качеството си на преводачи и посредници за участниците и гостите на събитието. През април 2017 г. ще се състои и второто издание на форума с удвоен брой участници, сред които представители на българските училища в Италия и на лекторатите в други европейски държави.

Фолклорна група „Нашенци“ към Асоциацията за българска култура (Милано), участници в „Познаваш ли България?“, април 2016 г., и част от студентите българисти – техни сърдечни почитатели

Вероятно ще е банално, но е задължително да се каже, че зад успеха на един лекторат не стоят само и единствено студентите и техният лектор. Всичко постигнато беше и е възможно благодарение на активността

и желанието за сътрудничество на много представители на различни организации в Италия и България – държавни институции, университети, асоциации, за чийто принос ще стане дума отново. Струва ми се, че независимо дали целенасочената работа на тези хора за утвърждаването и разпространението на българската култура е част от професионалните им задължения, или само личен приоритет, за всички тях е характерна една и съща емоция и убеждение. Каквато и да е частната история, която стои зад техния ентузиазъм, той говори за искреното желание да споделиш и да приобщиш другия към един национално обособен свят, а също и мислене и език за него и нещата извън него. Този свят не е задължително да е само прекрасен или най-добрият, това е наивна и опасна идея; но той може да бъде източник на положителен опит, да радва, да учудва, да обогатява – да заслужава да бъде преживян.

Кои са местата, в които италиански студенти имат възможност да опознаят българската култура през езика и литературата ѝ? При близо шейсет държавни университета действащите наши лекторати в момента са три – в Неапол (*Università degli Studi di Napoli “L’Orientale”*), Венеция (*Università Ca’ Foscari*) и Форли (*Alma Mater Studiorum – Università di Bologna, campus di Forlì*), където групата на изучаващите български език е най-многобройна.

Историята на кампуса във Форли несъмнено до някаква степен е повлияла и развитието и характера на „приютения“ в него български лекторат. Най-старата европейска Алма матер има децентрализирана структура и факултетите ѝ не са съсредоточени единствено в Болоня, а са разпръснати в няколко града на територията на областта Емилия-Романя: Римини, Чезена, Равена и „най-младият“ кампус, Форли, който отскоро може да се похвали и с нов комплекс от сгради, т.нар. Teaching Hub, оборудван с всички технически средства, необходими за нормалното протичане на учебния процес. Тук в началото на 90-те години на XX век изнася преподавателската си и научна дейност част от академичния състав от направленията политология и филологии; следват ги икономисти и инженери. За историята на висшето образование в Италия такъв тип миграция не е нещо ново. Известен е примерът на Университета в Падуа, който е основан през 1222 г. от група преподаватели и студенти, напуснали Болоня в търсене на по-голяма самостоятелност и академична свобода. Без да става дума за такова радикално откъсване, във Форли са локализираны голям брой иновативни програми и изследователски проекти, а и самата общност продължава активно да противостои на инертността и бюрократизирането на институционалния организъм, така присъщи за големите организации с дълговековна история. Показателна е бързината и лекотата, с която се осъществява комуникацията с административния и управленския персонал на кампуса.

Решение да включи в плана си и обучение по български език, преди един-найсет години взема ръководството на международната магистърска програма *Interdisciplinary Research and Studies on Eastern Europe* (MIREES) на Факултета по политически науки, чиято цел е да подготвя млади експерти по социална и политическа история и култура на източноевропейските страни. Още от самото начало на съществуването си MIREES предлага богата палитра от езици на своите студенти: руски, литовски, унгарски, словашки и сръбски, хърватски и босненски, като преподавателите често са осигурени със специални спогодби със страните на партньорските университети. Разбира се, Факултетът по чужди езици и литература, писмен и устен превод (*Scuola di Lingue e Letterature, Traduzione e Interpretazione – SLLTI*) не закъснява да се възползва от така създалата се възможност и да предложи и на своите студенти да се запознаят с българския свят. През изминалия период динамиката на отношенията между лектората и двата факултета се промени и в момента лекторът подписва трудов договор единствено със SLLTI. Това обаче е само административната страна на въпроса. Много по-важно е да се каже, че във всяко отношение подкрепата на SLLTI за лектората, особено през последните години при ръководството на проф. Рафаел Лозано Мирайес, е безусловна.

Два са факултетите в Италия, които подготвят именно преводачи, а не филолози: Факултетът по чужди езици и литература, писмен и устен превод във Форли и Факултетът по модерни езици за специалисти по устен и писмен превод в Триест. Само първият обаче предлага и български като избираем език от групата на т.нар. „трети езици“ за специалност *Междукултурна езикова медияция* (*Mediazione linguistica interculturale*). Тук са необходими някои разяснения. „Първи“ се нарича езикът, с който е бил приет студентът, след като е показал, че нивото му на владеене е минимум B2 по критериите на европейската езикова рамка: английски, френски, немски, испански. „Вторият“ език започва да се изучава от нула; към изброените по-горе тук се включват още руски и китайски. В рамките на тригодишната бакалавърска програма студентите са длъжни да изберат допълнително още един от следните „трети“ езици: португалски, арабски, японски, български и словашки, а от тази година и английски. Въпреки добавянето на още една алтернатива на българския, тенденцията броят на избраните го да се увеличава, е стабилна. Малките групи, рядко повече от дванайсет души, имат всички характерни за тях предимства на непосредствения контакт, и най-вече възможността да се установят благоприятстващи цели на лектората неформални отношения, които стимулират творческата активност на студентите, желанието и уменията им да работят в колектив. От своя страна, познавайки индивидуалните особености на всеки от членовете на групата, лекторът може да „калибрира“ много по-прецизно преподавателския си подход и задачите, които възлага.

Групата на българския театър на сцената на общинския театър „Диего Фабри“ във Форли преди представлението: студентите като сценаристи, актьори, техници и преводачи

Основните конкуренти на българския са два: португалският, който е привлекателен най-малко заради близостта си с италианския, и арабският, който пък дава много възможности за работа, особено предвид актуалната политическа ситуация в Европа. Нашият език е интересен преди всичко за студентите, които вече изучават руски. Не е тайна, че „големият“ източнославянски език често задушава в конкуренция по-малките си роднини, само че в този случай Форли е изключение. Нещо повече: българският се оказва логичен избор за студентите, които имат руски като втори основен език. Курсът за начинаещи започва през летния семестър, когато са овладени базисните умения за четене и писане на кирилица и вече се работи върху падежната система. Предполагам за студентите откритието, че съществува безпадежен славянски език, е емоционално симетрично на удовлетворението от факта, че италианският се е освободил от падежите на своя пращядо, латинския. Напоследък се случва и магистрантите от програмата *Устен превод* (Interpretazione) или международната *Специализиран превод* (Specialized translation) да се захващат с български в последните години от обучението си, когато осъзнават, че на пазара на труда има много преводачи с два или три „големи“ езика (английски, френски, китайски и т.н.), но рядко се намират професионалисти, които могат да добавят и българския в портфолиото си.

При така описаните условия възниква въпросът каква е амбицията на лектората във Форли, доколко поставените цели са реалистични и какви са начините за тяхното постигане. В оптималния случай един студент, избрал да се дипломира в програмата *Междукултурна езикова медиация* на SLLTI, може да разчита на 200 часа обучение за три години, в които се включва и упражняване на медиаторски техники, както и усвояване на минимум от културни познания. Такъв е стандартният брой часове, необходими за достигането на ниво A2, което очевидно не дава право на един професионалист да се нарече преводач с български език. А амбицията на лектората е да съдейства максимално в приближаването до тази цел.

Това е възможно единствено при условие, че студентите разполагат с мотивацията и ресурсите за допълнителна работа – и тук действията на институциите и на самия лектор вече имат решаваща роля; лекторатът е само едно от звената в системата, чиято функция е да привлече и формира посредници, преводачи, *драгомани* на Италия за България. Вместо да правя списък на приносите, които имат различните агенти на тази система, ще ги представя през един частен случай. През 2016 г. при откриването на „Познаваш ли България?“ половинчасовата реч на посланика г-н Марин Райков беше преведена симултанно от студента първокурсник в магистърската програма *Устен превод* Матео Чима, без той предварително да е запознат със съдържанието ѝ. Това предполага едно доста добро владение на езика, много над ниво A2. Матео беше един от първите студенти, които имаха възможност да продължат заниманията си и като магистрант в курса *Български за напреднали* (*Lingua bulgara – corso avanzato I*). Той беше сред одобрените кандидати за един от двата летни семинара, за които Министерството на образованието и науката осигурява стипендии – в с. Лозен и във Велико Търново, организирани съответно от Софийския и Великотърновския университет, прекара 6 месеца в София по програма „Еразъм“, а в третата година от следването си беше на двумесечен стаж в България; всъщност всички студенти на SLLTI са задължени да натрупат 100 часа стаж по специалността си. В това отношение Болонският университет предлага на своите възпитаници изключително богати възможности: те могат да се възползват от вече съществуващите рамкови споразумения за прием на стажанти, сключени с представители на частния и държавния сектор, или по собствена инициатива да разработят и да предложат за одобрение план за стаж при избран от тях работодател.

Както се вижда, времето, посветено на работата с българския език, в този случай надвишава значително програмираната в учебния план хорариум. Но решението определените за стаж часове или част от предвидения максимум от осемнайсет месеца престой по „Еразъм“ в чужд университет да бъдат осъществени в България, е пряко свързано със стимулите, които

се предлагат на студентите. Затова особено важна тук е мотивацията, която произтича от приложението на придобитите от тях знания и умения, т.е. от постиженията при употребата на езика извън учебната зала. Така например киното се оказва не само предпочитан инструмент за запознаване с българската култура, но и относително лесно достъпен начин за себеизява. В тази връзка, ключово за лектората е сътрудничеството му с Българския културен институт в Рим и Assotiation SEVEN, които осигуриха диаложните листове на над двадесет филма за превод. Някои от заглавията, субтитрирани от студентите, бяха показани на Фестивала на българското кино в Рим и в рамките на „Познаваш ли България?“ във Форли, други се прожектират с учебна цел. Важен наш партньор е и асоциацията „България – Италия“, която поддържа редовно обновяван сайт на италиански език с информация за актуалните политически, икономически и културни процеси в страната ни, новини за множество събития, свързани със задълбочаването на връзките между двете страни. Не само това, сайтът разполага с рубрики като *История* и *Литература*, които са едновременно източник на знания в систематизирана и достъпна форма и поле за изява; на страниците му студенти българисти от SLLTI са публикували преводи на съвременни български автори. През 2016 г. Асоциацията издаде и две допълнени и преработени двуезични антологии, на поезията и разказа, *Petali di rose, spine dei Balkani* под редакцията на Леонардо Пампури и *Antologia del racconto bulgaro* с редактор Джузепе дел Агата. Чрез тях младите италиански българисти се запознават в оригинал с част от ключовите произведения на нашата литература и преводната им интерпретация, направена от италианските им колеги. Когато става въпрос за възможности за изява, не мога да не спомена Международната интердисциплинарна конференция за студенти и докторанти, която се провежда във Виена по съвместна инициатива на доц. Светла Черпокова – лектор във Фрайбург, Германия, и Българския културен институт „Дом Витгенщайн“ с помощта на Министерството на образованието и науката и на Министерството на културата. Тази конференция събира лектори и техните възпитаници от цял свят и участието в нея дава шанс на младите хора да обсъдят пред колеги със сходни интереси своите работи, в случая преводи, и да създадат контакти с други българисти; самите сборници с докладите, публикувани от Национално издателство „Аз-буки“, са важно свидетелство за дейността на лекторатите и техните постижения.

Мисля, че дори и този бегъл поглед върху механиката и духа на лектората във Форли дава ясна представа за основните фактори, които го правят успешен: това е активното сътрудничество на множество хора, обединени от общата цел да осигурят на италианските студенти възможност за реализация на техните чисто човешки потребности от развитие, творческа работа, себе-

познание и самоуважение – през призмата на българското. Затова силно се надявам, че кампусът и самият лекторат по български език и литература във Форли ще останат консервативни в едно отношение – ще продължат да се променят непрекъснато и в положителна посока.

BULGARIAN LANGUAGE, LITERATURE AND CULTURE IN FORLI, ITALIA: A LOOK FROM INSIDE

✉ **Dr. Laska Laskova**

Lettore di scambio
Scuola di Lingue e Letterature, Traduzione e Interpretazione
Università di Bologna, Forlì
136, Corso della Repubblica
47121 Forlì, FC, Italy
E-mail: laska.laskova@unibo.it
laskova@slav.uni-sofia.bg